

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WYŻSZA SZKOŁA
NAUK SPOŁECZNYCH
I TECHNICZNYCH
W RADOMIU

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

NAUCZYCIEL PRZYSZŁOŚCI.

Poprawa jakości kształcenia

Redakcja
Monika **NOWOTNIK-KOZICKA**
Anna **FRYMUS**

*Publikacja pokonferencyjna podsumowująca projekt unijny
„Nauczyciel Przyszłości” realizowany przez
Wyższą Szkołę Nauk Społecznych i Technicznych w Radomiu*

Człowiek – najlepsza inwestycja

NAUCZYCIEL PRZYSZŁOŚCI.
Poprawa jakości kształcenia

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WYŻSZA SZKOŁA
NAUK SPOŁECZNYCH
I TECHNICZNYCH
W RADOMIU

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

NAUCZYCIEL PRZYSZŁOŚCI.

Poprawa jakości kształcenia

publikacja pokonferencyjna podsumowująca projekt unijny „Nauczyciel Przyszłości”
realizowany przez Wyższą Szkołę Nauk Społecznych i Technicznych w Radomiu

Redakcja
Monika NOWOTNIK-KOZICKA
Anna FRYMUS

Radom 2012

Człowiek – najlepsza inwestycja

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

WYŻSZA SZKOŁA
NAUK SPOŁECZNYCH
I TECHNICZNYCH
W RADOMIU

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Tytuł projektu: „Nauczyciel Przyszłości”

Program: Program Operacyjny Kapitał Ludzki

Priorytet III: Wysoka Jakość Systemu Oświaty

Działanie: 3.3 Poprawa jakości kształcenia

Poddziałanie: 3.3.2 Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli
– projekty konkursowe

Nr umowy o dofinansowanie projektu: UDA-POKL.03.03.02-00-022/09-00

Publikacja bezpłatna

**Publikacja współfinansowana przez Unię Europejską
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego**

Recenzenci:

ks. dr hab. Roman **JUSIAK**, prof. nadzw.
dr Bożena **SIDOR-PIEKARSKA**

Konsultacja merytoryczna:

dr hab. Barbara **GAWDA**, prof. nadzw.
dr hab. Teresa **GIZA**, prof. nadzw.
dr hab. Jadwiga **HANISZ**, prof. nadzw.
dr hab. Anna **KLIM-KLIMASZEWSKA**, prof. nadzw.
dr Iwona **PALGAN**

Copyright by: Wyższa Szkoła Nauk Społecznych i Technicznych, Radom 2012

ISBN 978-83-927273-6-1

Spis treści

Wstęp	7
--------------------	---

Część I

Projekt Unijny „Nauczyciel Przyszłości”

– przebieg, monitoring i ewaluacja

1. Anna Frymus, Monika Nowotnik-Kozička Projekt unijny „Nauczyciel Przyszłości” w aspekcie administracyjnym i merytorycznym	13
2. Tomasz Pysiak Raport końcowy zbiorczej ankiety ex-post uczestników projektu unijnego „Nauczyciel Przyszłości”	31
3. Małgorzata Szary Raport końcowy z osiągnięcia rezultatów miękkich w odniesieniu do predyspozycji psychologicznych i osobowościowych do wykonywania zawodu nauczyciela oraz zmian, jakie nastąpiły w badanym obszarze u uczestników projektu unijnego „Nauczyciel Przyszłości”	47
4. Monika Mazur Raport końcowy z osiągnięcia rezultatów miękkich w odniesieniu do potencjału edukacyjno-zawodowego i osobowościowego uczestników projektu unijnego „Nauczyciel Przyszłości”	59
5. Piotr Magier Diagnoza gotowości szkolnej dzieci pięcio- i sześciolletnich radomskich przedszkoli. Analiza wybranych aspektów w kontekście metodologicznej specyfiki pedagogiki. Rozwijanie inteligencji emocjonalnej dzieci w wieku przedszkolnym	99

Część II

Poprawa jakości kształcenia w edukacji przedszkolnej

i wczesnoszkolnej: wybrane artykuły

1. Anna Klim-Klimaszewska Rozwijanie inteligencji emocjonalnej dzieci w wieku przedszkolnym	121
2. Adam Maj Korelaty kompetencji nauczyciela wychowania przedszkolnego	131

3.	Barbara Gawda Wiek przedszkolny i wczesnoszkolny jako kluczowy okres dla rozwoju kompetencji emocjonalnych	145
4.	Teresa Giza Wspieranie rozwoju zdolności uczniów poprzez motywowanie	159
5.	Małgorzata Stawiak-Ososińska Kształcenie nauczycieli przedszkoli i klas I–III w świetle aktualnie obowiązujących przepisów prawnych	171
6.	Agnieszka Lewicka-Zelent Przygotowanie nauczycieli do rozwijania umiejętności występowania publicznego u uczniów	185
7.	Joanna Karczewska Wychowanie przedszkolne wobec moralności, kultury i sztuki oraz religii	203
8.	Agnieszka Lewicka-Zelent, Katarzyna Korona Program profilaktyczno-wychowawczy „W zgodzie ze sobą i w stronę drugiego człowieka”. Oddziaływania wspierające rozwój 6-latków	229
9.	Beata Bugajska-Jaszczołt, Monika Czajkowska Zadania matematyczne o nietypowej strukturze w teorii i praktyce nauczania w klasach I–III	243
10.	Agnieszka Przychodni, Magdalena Lelonek, Małgorzata Markowska Międzypokoleniowa zmienność tempa rozwoju fizycznego u dzieci	263
11.	Adam Oleksiuk Aspiracje i plany edukacyjno-zawodowe studentów uczelni radomskich	277
12.	Elżbieta Zyzik Wybrane determinanty pracy zawodowej nauczycieli przedszkoli – komunikat z badań	299
13.	Magdalena Lelonek, Agnieszka Przychodni Diagnoza sprawności fizycznej i umiejętności ruchowych dzieci w klasach I–III w kontekście podstawy programowej z wychowania fizycznego	315
14.	Małgorzata Milczarska Biblioterapia lekarskim na współczesne patologie społeczne	329
15.	Izabela Jaros Nowoczesne technologie w nauczaniu języka obcego na pierwszym etapie edukacji	345

*Dobry nauczyciel to taki, który...
„ma wyobraźnię i rozumie, jak jest drugiemu,
co drugi czuje, bowiem człowieczeństwa
jest w nas tyle, ile chęci
niesienia pomocy innym”*

Janusz Korczak

Dyskusje na temat przyszłości i jakości szkolnictwa polskiego oraz roli nauczyciela w procesie edukacji i wychowania są dziś jednym z częściej poruszanych tematów. Podłożem tych dyskusji jest postępujący szeroko rozumiany bunt i patologie szerzące się wśród współczesnych uczniów takie, jak: agresja, przemoc, uzależnienia, konsumpcjonizm, hedonizm, asymilacja obcych wzorów, upadek wartości, zagrożenie indyferentyzmem i wiele innych. W świecie, gdzie dziecko w wieku przedszkolnym obsługuje komputer, a rodzic pracuje po 12 godzin na dobę, tym bardziej wzrasta rola szkoły, a szczególnie nauczyciela.

Czasy, kiedy każdy nauczyciel, niezależnie od wykształcenia, honorowany był tytułem profesora, a jego autorytet wydawał się niepodważalny, minęły. Mimo to nauczyciele są nadal grupą, której siła wpływu wychowawczego plasuje się tuż po rodzinie, dlatego też wymagania im stawiane stale wzrastają i to zarówno ze strony rodziców, społeczeństwa, jak i samych dzieci.

Dziś przed współczesnymi nauczycielami stoi trudne zadanie dostosowywania się do szybko postępujących zmian społecznych, transformacji ustrojowej, europeizacji i globalizacji życia, asymilacji obcych wzorów, a także udziału w kształtowaniu społeczeństwa postindustrialnego¹. By temu sprostać, należy wszystkim nauczycielom, poczynawszy od wychowawców przedszkoli, zapewnić dostęp do studiów wyższych, kursów, szkoleń, a także przygotowanie do nauczania co najmniej dwóch przedmiotów pokrewnych, znajomość języków obcych oraz m.in. umiejętność prowadzenia doradztwa zawodowego, rozpoznawania przyczyn i przeciwdziałania niepowodzeniom szkolnym uczniów².

Nowatorski system edukacji nauczycielskiej powinien cechować się także: otwartością i innowacyjnością, elastycznością i humanizacją, perspektywnością i ustawicznością, harmonijnym przygotowaniem do wszystkich funkcji nauczyciela, znajomością nowoczesnych technologii zwłaszcza w zakresie komunikacji społecznej i przekazu informacji oraz odpowiednimi relacjami pomiędzy

¹ Cz. Banach, *Nauczyciel wobec reformy systemu edukacji*, „Nowe w Szkole” 2005, nr 7–8.

² Cz. Kupisiewicz, Cz. Banach, *Strategia rozwoju edukacji w Polsce do roku 2020*, [w:] *Strategia rozwoju Polski do roku 2020*, t. II. Studia eksperckie na temat 20-lecia 2001–2020, Komitet Prognoz, „Polska 2000 Plus” przy Prezydium PAN, Warszawa 2000, s. 235.

5. Giza T., *Socjopedagogiczne uwarunkowania procesów identyfikowania oraz rozwoju zdolności uczniów w szkole*, Wyd. AŚ, Kielce 2006.
6. Giza T., *Zmiany edukacyjne a innowacje nauczycielskie*, w: *Pedagogika i edukacja wobec wspólnot i różnic w jednoczącej się Europie*, pod red. E. Malewskiej, B. Śliwerskiego, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2002, s. 569–584.
7. Hurlock E., *Rozwój dziecka*, t. 2, PWN, Warszawa.
8. Kocowski T., *Szkice z teorii twórczości i motywacji*, pod red. H. Sękowej i A. Tokarz, IP UJ, SAWW, Poznań 1991.
9. Konarzewski K., *Perspektywy indywidualizacji kształcenia. Raport o stanie badań*, IBE, Warszawa 2011.
10. Kozielecki J., *Koncepcja transgresyjna człowieka*, PWN, Warszawa 1987.
11. Limont W., *Uczeń zdolny. Jak go rozpoznać i jak z nim pracować?* GWP, Sopot 2010.
12. Limont W., *Wprowadzenie*, w: *Wybrane zagadnienia edukacji uczniów zdolnych*, t. II, Uczeń – Nauczyciel – Edukacja, pod red. W. Limont, J. Cieślukowskiej, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2005.
13. Mönks F. J., Pflüger R., *Szkolna motywacja uczniów zdolnych – stan rzeczy*, w: *Wybrane zagadnienia edukacji uczniów zdolnych*, t. II, Uczeń – Nauczyciel – Edukacja, pod red. W. Limont, J. Cieślukowskiej, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2005.
14. Mönks F.J., Ypenburg I. H., *Jak rozpoznać uzdolnione dziecko*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2007.
15. Mönks F.J., *Zdolności a twórczość*, w: *Teoria i praktyka edukacji uczniów zdolnych*, pod red. W. Limont, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2004.
16. Nalaskowski A., *Alternatywy i artefakty edukacji bogatej*, w: *Edukacyjny show*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 1998.
17. Okoń W.: *Nowy słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo „Żak”, Warszawa 1996.
18. Popek S. L., *Psychologia twórczości plastycznej*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2010.
19. *Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów OECD PISA. Wyniki badania 2009 w Polsce*. www.ifispan.waw.pl/pliki/pisa_2009.pdf (dostęp z 6.IV 2011).
20. Pufal-Struzik I., *Podmiotowe i społeczne warunki twórczej aktywności artystów*, Wyd. WŚ, Kielce 2006.
21. Salcher A., *Utalentowany uczeń i jego wrogowie*, Wyd. Fosze, Rzeszów 2009.
22. Siekańska, *Koncepcje zdolności a identyfikacja uczniów zdolnych*, w: *Psychologia zdolności. Współczesne kierunki badań*, pod red. A. Sękowskiego, Warszawa 2004.
23. Szewczuk W., *Zdolności*, w: *Encyklopedia psychologii*, pod red. W. Szewczyka, Wyd. Innowacja, Warszawa 1998.
24. Tokarz A., *Procesy motywacyjne a dyspozycje do wybitnych osiągnięć w kontekście rozwoju*, w: *Wybrane zagadnienia edukacji uczniów zdolnych*, t. II, Uczeń – Nauczyciel – Edukacja, pod red. W. Limont, J. Cieślukowskiej, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2005.
25. Tokarz A., *Stymulowanie motywacji sprzyjającej aktywności twórczej w szkole*, w: *Teoria i praktyka edukacji uczniów zdolnych*, pod red. W. Limont, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2004.
26. Wiechnik R., *Obraz ucznia idealnego w percepcji nauczycieli szkół podstawowych*, „Psychologia Rozwojowa” 2001, t. 5, s. 74–90.

Kształcenie nauczycieli przedszkoli i klas I–III w świetle aktualnie obowiązujących przepisów prawnych

Streszczenie. Bieżący rok akademicki (2012/2013) jest przełomowy dla polskiego szkolnictwa wyższego. Rozpoczęto w nim wdrażanie w życie nowych zasad nauczania, opartych na efektach kształcenia. To, czego nauczy się student w trakcie studiów, będzie musiało być mierzalne i łatwe do weryfikowania w obszarze wiedzy, umiejętności i kompetencji. Także przyszli nauczyciele przedszkoli i klas I–III staną przed koniecznością nabycia pełnych kwalifikacji zawodowych w tej nowej formule. W ich przypadku w ciągu trzech lat nauki trzeba będzie opanować zarówno efekty kształcenia nauczycielskiego, jak i kierunkowego. Oprócz tego będą musieli zdobyć doświadczenia praktyczne. Czy podolają tym nowym wyzwaniom?

Słowa kluczowe: szkolnictwo wyższe, nauczyciel przedszkola i klas I–III, kształcenie

Wprowadzenie. Wraz z podpisaniem 19 czerwca 1999 roku Deklaracji Bolońskiej¹ uruchomiony został tzw. Proces Boloński, którego celem było utworzenie spójnego systemu szkolnictwa wyższego w Europie. Polska była jednym z pierwszych krajów, które podpisały ten dokument. Już wówczas stało się jasne, że trzeba będzie dokonać gruntownej reformy polskiego szkolnictwa wyższego, aby dostosować go do ogólnoeuropejskich wymogów. Widoczne zmiany w tym zakresie były szczególnie widoczne już w pierwszym dziesięcioleciu XXI wieku. Od 2002 roku rozpoczęto kompleksową ocenę jakości procesu kształcenia oraz akredytację nowych kierunków studiów i specjalności przez specjalnie do tego celu powołany organ zwany Polską Komisją Akredytacyjną (PKA). Od 2005 roku (na mocy Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym z 2005 r.) był stopniowo wprowadzany dwustopniowy system kształcenia na poziomie wyższym (studia licencjackie oraz magisterskie), obok dyplomu ukończenia studiów absolwenci

¹ Jej sygnatariusze zobowiązali się do utworzenia w ciągu 10 lat Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego (EOSW). Deklaracja została podpisana przez ministrów właściwych ds. edukacji z 29 państw europejskich, w tym Polski (w 2008 r. na liście sygnatariuszy Deklaracji było już 45 państw). J. Górniewicz, *Spółeczny wymiar szkolnictwa bolońskiego – Proces Boloński*, w: *Wymiar społeczny Procesu Bolońskiego*, pod red. J. Górniewicza, Olsztyn 2005, s. 54–55; M. Stachowiak-Kudła, *Autonomia szkół wyższych a instytucjonalne mechanizmy zapewniania jakości w Polsce i wybranych państwach europejskich*, Warszawa 2012, s. 28–29.

uczelnii wyższych zaczęli otrzymywać także tzw. suplement do dyplomu. Faktem stało się także uznawanie dyplomów i kwalifikacji nabytych w trakcie studiów zagranicznych, a nostryfikacja dyplomów odbywa się zgodnie z zasadami zawartych między uczelniami umów bilateralnych².

Oprócz tego w ideę Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego wpisuje się:

- zapewnienie wszystkim studentom równego dostępu do szkolnictwa wyższego,
- stworzenie możliwości nabywania kluczowych kwalifikacji z danej dziedziny oraz promowanie elastycznych sposobów indywidualnego dochodzenia do tej wiedzy,
- dostosowanie wymogów szkolnictwa wyższego do potrzeb rynku pracy,
- poszerzanie oferty edukacyjnej poprzez tworzenie nowych programów nauczania uwzględniających potrzeby studentów,
- uruchamianie programów międzysektorowych,
- nastawienie szkolnictwa wyższego na międzynarodową współpracę, promowanie mobilności studentów i naukowców,
- zwiększenie dostępności szkolnictwa wyższego dla osób niepełnosprawnych³.

Europejskie i Krajowe Ramy Kwalifikacji. W ostatnim roku akademickim (2011/2012) w polskim szkolnictwie wyższym wdrażane były Krajowe Ramy Kwalifikacji (KRK). Są one oparte na Europejskich Ramach Kwalifikacji (ERK), które uchwalone zostały w „Zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady Europy” z dn. 23 kwietnia 2008 roku w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie i ogłoszone w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej⁴. ERK traktowane są jako narzędzia odniesienia w celu porównywania poziomów kwalifikacji na różnych poziomach kształcenia, w tym również na poziomie szkolnictwa wyższego. Mają one umożliwić sprawdzenie i ocenę tego, co uczący się wie, rozumie i potrafi wykonać po ukończeniu procesu uczenia się. To sprawdzanie dokonywane ma być w trzech obszarach: wiedzy, umiejętności i kompetencji⁵.

Europejskie Ramy Kwalifikacji wprowadziły nowe podejście do kształcenia i nauczania, oparte na efektach kształcenia⁶. Każdy z zamierzonych efektów musi być mierzalny. Student po zakończeniu procesu kształcenia powinien

² W myśl Konwencji Rady Europy i UNESCO o uznaniu kwalifikacji związanych z uzyskaniem wykształcenia wyższego w Regionie Europy, konwencja zawarta w Lizbonie 11 kwietnia 1997 r., zwana jest w skrócie „konwencją lizbońską o uznaniu”. <http://www.buwiwm.edu.pl/sdd/lizbona.htm>

³ J. Górniewicz, *Spoleczny wymiar...* op.cit., s. 56–61;
<http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/38/id/806>

⁴ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:111:0001:0007:PL:PDF>

⁵ B. Kudrycka, *Deregulacja zawodów zaczęła się na uczelniach*, „Forum Akademickie” 2012, nr 4, s. 30.

⁶ Efekty kształcenia precyzują zakres nabywanych w trakcie studiów wiadomości w trzech obszarach: wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych.

zatem osiąść zaplanowaną do opanowania wiedzę, umieć zademonstrować pewne umiejętności i przyjmować określone postawy. Co ciekawe, końcowy efekt kształcenia na studiach wyższych nie może się jedynie sprowadzać do tego, co było nauczane w trakcie studiów, lecz także tego, co student nabył w trakcie całego okresu studiowania. Zaleca się ponadto wprowadzenie szerokiego wachlarza metod walidacji postępów studenta, po to, by zdobyta wiedza, umiejętności i kompetencje stały się operacyjne, trwałe i ponadczasowe oraz by student był przygotowany na dalsze samokształcenie i podejmowanie różnych form doskonalenia. W celu doprecyzowania terminologii w użycie weszły nowe zwroty: kwalifikacje⁷, krajowy system kwalifikacji⁸, krajowe ramy kwalifikacji⁹, wiedza¹⁰, umiejętności¹¹, kompetencje¹².

W „Zaleceniu” wyraźnie wskazano, że wszystkie państwa członkowskie powinny przeprowadzić reformę swoich systemów szkolnictwa wyższego i dostosować je do wymogów ERK do końca 2010 roku, w szczególnych przypadkach do końca roku 2012. W myśl przepisów od tego roku „wszystkie nowe świadectwa, dyplomy i dokumenty Europass potwierdzające zdobyte kwalifikacje (...) będą zawierały wyraźne odniesienie – za pośrednictwem krajowych systemów kwalifikacji – do odpowiedniego poziomu Europejskich Ram Kwalifikacji”¹³.

Wytyczne europejskie stały się podstawą do wypracowania Krajowych Ram Kwalifikacji. Do tego zadania w poszczególnych krajach europejskich powołane zostały specjalne zespoły naukowców, które miały:

⁷ To formalny wynik procesu oceny i walidacji uzyskany w sytuacji, w której właściwy organ stwierdza, że dana osoba osiągnęła efekty uczenia się zgodne z określonymi standardami.

⁸ Wszystkie aspekty działalności państw członkowskich związane z uznawaniem uczenia się i inne mechanizmy łączące kształcenie i szkolenie z rynkiem pracy i społeczeństwem obywatelskim. Krajowy System Kwalifikacji obejmuje opracowanie i wdrażanie rozwiązań instytucjonalnych i procedur związanych z zapewnianiem jakości, oceną i przyznawaniem kwalifikacji. Krajowy system kwalifikacji może składać się z kilku podsystemów i może obejmować krajowe ramy kwalifikacji.

⁹ To „narzędzie służące do klasyfikowania kwalifikacji na wyszczególnione według przyjętego zespołu kryteriów poziomy osiągnięć w uczeniu się, które ma na celu integrację i koordynację krajowych podsystemów kwalifikacji oraz poprawę przejrzystości, dostępności, rozwoju i jakości kwalifikacji w odniesieniu do rynku pracy i społeczeństwa obywatelskiego”. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:111:0001:0007:PL:PDF>

¹⁰ Oznacza efekt przyswajania informacji poprzez uczenie się, jest zbiorem faktów, zasad, teorii i praktyk powiązanych z dziedziną pracy lub nauki, a w kontekście europejskich ram kwalifikacji wiedzę opisuje się jako teoretyczną lub faktograficzną. Tamże.

¹¹ Zdolności do stosowania wiedzy i korzystania z know-how w celu wykonywania zadań i rozwiązywania problemów. W kontekście Europejskich Ram Kwalifikacji umiejętności określa się jako kognitywne (obejmujące myślenie logiczne, intuicyjne i kreatywne) oraz praktyczne (obejmujące sprawność i korzystanie z metod, materiałów, narzędzi i instrumentów). Tamże.

¹² Oznaczają udowodnioną zdolność stosowania wiedzy, umiejętności i zdolności osobistych, społecznych lub metodologicznych okazywaną w pracy lub nauce oraz w karierze zawodowej i osobistej; w Europejskich Ramach Kwalifikacji kompetencje określone są w kategoriach odpowiedzialności i autonomii. Tamże.

¹³ <http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/38/id/806>

- a) odnieść poziomy kwalifikacji w ramach krajowych systemów kwalifikacji do poziomów europejskich,
- b) zapewnić stosowanie przejrzystej metodyki ustalania odniesień między KRK a ERK,
- c) zapewnić zainteresowanym stronom dostęp do informacji oraz dyrektyw dotyczących dostosowania KRK do ERK,
- d) wspierać uczestnictwo wszystkich zainteresowanych stron (uczelni wyższych, partnerów społecznych, ekspertów, praktyków itd.) w procesie porównywania i wykorzystywania kwalifikacji na poziomie europejskim¹⁴.

W Polsce prace nad Krajowymi Ramami Kwalifikacji rozpoczęły się od powołania Międzyresortowego Zespołu do spraw uczenia się przez całe życie, w tym Krajowych Ram Kwalifikacji¹⁵. Miało to miejsce 17 lutego 2010 roku. Do zadań powołanego zespołu należało „przede wszystkim:

1. Przygotowanie projektu dotyczącego rozwoju uczenia się przez całe życie, w tym efektów ujętych w Krajowych Ramach Kwalifikacji.
2. Wdrażanie Polskich Ram Kwalifikacji z uwzględnieniem oceny i zaleceń Unii Europejskiej.
3. Monitorowanie procesu tworzenia i wdrażania Krajowych Ram Kwalifikacji.
4. Utworzenie Krajowego Punktu Koordynacyjnego.
5. Inicjowanie współpracy pomiędzy administracją rządową a partnerami i instytucjami istotnymi dla uczenia się przez całe życie.
6. Aktywne uczestnictwo Polski w pracach prowadzonych w Unii Europejskiej w zakresie uczenia się przez całe życie”¹⁶.

Pedagogika jako dyscyplina dwuobszarowa. Intensyfikacja prac w ramach zespołów nastąpiła na początku roku 2011. Ustalono wówczas, że pedagogika będzie „zaliczona” do obszaru nauk humanistycznych. Dla kierunku pedagogika na koordynatorów powołano dr hab. Mirosławę Nowak-Dziemianowicz, prof. DSW oraz dr hab. Beatę Przyborowską, prof. UMK. Z ogromnym szacunkiem należy odnieść się do prac tych naukowców, gdyż potrafiły zmobilizować środowiska pedagogów z większości polskich uczelni wyższych do podjęcia działań nad wypracowaniem wzorcowych efektów kształcenia dla kierunku pedagogika. Przez prof. dr hab. Marię Próchnicką (jednego z ekspertów bolońskich) udostępnione zostały materiały z obszaru humanistyki, do których pedagogzy mieli odnieść się w swoich pracach nad efektami dla pedagogiki. Pierwsze spotkanie dla osób zaangażowanych w to zadanie

¹⁴ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:111:0001:0007:PL:PDF>

¹⁵ A. Kraśniewski, *Jak przygotowywać programy kształcenia zgodnie z wymaganiami Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego?*, Warszawa 2011, s.13. http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/ministerstwo/Publikacje/20111228_MNiSW_roz4.pdf

¹⁶ <http://biol-chem.uwb.edu.pl/new/pliki/pdf/krajowe%20ramy%20kwalifikacji%20krok%20po%20kroku%20nicoficjalne.pdf>

odbyło się w lutym na Wydziale Nauk Pedagogicznych UMK¹⁷, a jego celem było wspólne wypracowanie propozycji wzorcowych efektów kształcenia dla kierunku pedagogika. Przedstawiono i omówiono propozycje poszczególnych ośrodków akademickich dotyczące kształtu tychże efektów kształcenia dla studiów pierwszego, drugiego i trzeciego stopnia.

31 marca 2011 roku pojawił się projekt Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych, w którym kierunek pedagogika został zaliczony do obszaru nauk społecznych¹⁸. Środowiska pedagogiczne stanęły wówczas przed kolejnym wyzwaniem. Dotychczasowe ustalenia stały się punktem wyjścia do dalszych prac nad efektami kształcenia dla pedagogiki. Już wówczas stało się jasne, że kierunek pedagogika nie może funkcjonować w jednym obszarze nauki, że proponowane wzorcowe efekty powinny pochodzić z dwóch obszarów: humanistycznego i społecznego. W dalszym ciągu były więc cyklicznie organizowane spotkania dziekanów wydziałów pedagogicznych i prodziekanów do spraw dydaktycznych, na których dyskutowano nad ostatecznym kształtem i formą efektów kształcenia na kierunku pedagogika dla stopnia pierwszego i drugiego.

Umocowanie prawne wyników prac tzw. ekspertów bolońskich¹⁹ nastąpiło w drugiej połowie roku 2011.

Od 1 października 2011 roku weszła w życie Ustawa z dnia 18 marca 2011 roku o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw²⁰, w myśl której zniesiona została centralna lista kierunków i standardy kształcenia oraz wszelkie kwalifikatory dotyczące ich nazewnictwa, a także przypisane do programów przedmiotów liczby godzin. Uczelnie wyższe uzyskały prawo do kształcenia według własnych kierunków, zgodnych z samodzielnie wypracowaną misją szkoły, możliwościami kadrowymi i potrzebami rynku pracy. Otrzymały ponadto prawo do tworzenia własnych programów kształcenia i indywidualnego ich nazywania²¹.

Tęgę samego dnia weszło w życie Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych z 8 sierpnia 2011 roku²². Od 16 listopada 2011 roku zaczęło obowiązywać Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 roku²³, w którym określone zostały efekty kształcenia

¹⁷ Na początku marca wspólne ustalenia miały być przekazane do MNiSW.

¹⁸ <http://cmf.pracodawcyrp.pl/upload/binaries/act/2897/Projekt%20rozporz%C4%85dzenia.pdf>

¹⁹ Więcej o pracach zespołu ekspertów bolońskich na stronie <http://www.ekspercibolonscy.org.pl>

²⁰ Dz.U. 2011 nr 84 poz. 455.

²¹ D. Lipińska-Nałęcz, *Szkolnictwo wyższe. W dybach czy na drodze do wolności?*, „Forum Akademickie” 2012, nr 7–8, s. 39.

²² Dz.U. 2011 nr 179, poz. 1065.

²³ Dz.U. 2011 nr 253, poz. 1520.

dla poszczególnych obszarów nauk (humanistycznych, społecznych, ścisłych, przyrodniczych, technicznych, medycznych, rolniczych) i sztuki oraz opis efektów kształcenia prowadzącego do nabycia kompetencji inżynierskich. Efekty obszarowe rozpisane zostały dla dwóch obszarów kształcenia: ogólnoakademickiego i praktycznego.

Od 18 listopada weszło w życie Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie wzorcowych efektów kształcenia z 4 listopada 2011 roku²⁴. Jak się okazało, takie wzorcowe efekty były zatwierdzone jedynie dla kierunków: pedagogika, filozofia, matematyka, instrumentalistyka, elektronika. Dla pedagogów było to ukoronowanie ich wielomiesięcznej pracy. W myśl zatwierdzonego Rozporządzenia „Kierunek studiów pedagogika należy do obszarów kształcenia w zakresie nauk humanistycznych i społecznych. Przedmiot badań pedagogiki jest umiejscowiony zarówno w obszarze idei (ideały, normy, powinności), jak i praktyk społecznych. Pedagogika jako nauka o wychowaniu i kształceniu łączy dwie perspektywy: humanistyczną, koncentrującą się na istocie wychowania, nauczania i uczenia się, oraz społeczną, dotyczącą środowisk wychowawczych, systemów instytucji oświatowych i opiekuńczych, ich funkcji i znaczenia w rozwoju człowieka. Pedagogika zajmuje się rozumieniem tego, jak ludzie rozwijają się, uczą w ciągu całego życia oraz krytyczną analizą istoty wiedzy i rozumienia w wymiarze ich jednostkowych i społecznych konsekwencji. Pedagogika obejmuje analizy procesów edukacyjnych, systemów i podejść oraz ich kulturowych, społecznych, politycznych, historycznych i ekonomicznych kontekstów”²⁵. Zatwierdzone efekty kształcenia są wzorcowymi i przykładowymi, tzn. że mogą ale nie muszą w identycznej formie być przyjęte przez uczelnie jako obowiązujące.

Nowe standardy kształcenia nauczycieli przedszkoli i klas I–III. Wraz z wejściem w życie nowych zasad kształcenia na studiach wyższych konieczne stało się także dostosowanie do nowych wymogów standardów kształcenia nauczycielskiego. Przepis porządkujący tę kwestię ogłoszony został 17 stycznia 2012 roku. W Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela²⁶ sprecyzowane zostały efekty ogólne i szczegółowe, jakie kandydat na nauczyciela powinien nabyć w trakcie studiów, opis procesu i organizacji kształcenia. Opisane zostało też pięć modułów kształcenia, w ramach których powinny znaleźć się określone treści kształcenia. W każdym z tych modułów (poza pierwszym, który obejmuje przygotowanie merytoryczne, prowadzone zgodnie z opisem efektów kształcenia dla kierunku pedagogika) znalazły się trzy takie same komponenty, którym przypisano minimalną liczbę godzin zajęć i punktów ECTS. Rozporządzenie dotyczy nabywania uprawnień nauczycielskich dla wszystkich przedmiotów nauczanych w szkołach.

²⁴ Dz.U. 2011 nr 253, poz. 1521.

²⁵ Tamże.

²⁶ http://www.men.gov.pl/images/stories/pdf/20120117_standardy_ksztalcenia_dla_nauczycieli.pdf

Pierwszy moduł musi być zrealizowany jako moduł kierunkowy. Drugi moduł sprowadza się do przygotowania w zakresie psychologiczno-pedagogicznym 90 godzin ogólnego przygotowania z tego zakresu, 60 godzin przygotowania psychologiczno-pedagogicznego do nauczania na danym etapie edukacyjnym lub etapach edukacyjnych oraz 30 godzin praktyk. Moduł trzeci (przygotowanie w zakresie dydaktycznym) zawiera 30 godzin podstaw dydaktyki, 90 godzin dydaktyki przedmiotu lub przedmiotów nauczanych na danym etapie edukacyjnym oraz 120 godzin praktyk. W związku z tym, „że zgodnie z ostatnią dwuspecjalnościowego, obowiązkowego dotychczas na studiach pierwszego stopnia”²⁷, do uzyskania uprawnień do nauczania w przedszkolach i klasach I–III wystarczy zaliczyć przedmioty przewidziane do realizacji w trzech pierwszych modułach i mieć ukończone studia tylko pierwszego stopnia.

Moduł czwarty dotyczy nauczania drugiego przedmiotu. Nie określono w nim liczby godzin, jaką należy zapewnić w nauczaniu, aby kandydat posiadał odpowiednie przygotowanie merytoryczne. Takie podejście daje możliwość elastycznego ustalania liczby godzin (może być ich mniej dla specjalności pokrewnych, więcej dla niemających ze sobą związków). Oprócz tego w ramach modułu czwartego musi znaleźć się 60 godzin dydaktyki przedmiotu lub przedmiotów na danym etapie edukacyjnym oraz 60 godzin praktyk. Ostatni – piąty – moduł obejmuje przygotowanie w zakresie pedagogiki specjalnej. Jest on najobszerniejszy, gdyż w jego ramach jest 140 godzin przygotowania psychologiczno-pedagogicznego specjalnego, 90 godzin dydaktyki specjalnej i 120 godzin praktyk²⁸.

W przypadku nauczycieli przedszkoli i klas I–III (tzw. pierwszy etap edukacyjny) przygotowanie w ramach pierwszego modułu odbywa się na kierunku pedagogika i obejmuje jednocześnie przygotowanie do wykonywania zawodu nauczyciela zarówno w przedszkolu, jak i w klasach I–III.

Oprócz kierunkowych treści, przewidzianych do opanowania w trakcie studiów, kandydat na nauczyciela przedszkoli i klas młodszych powinien posiadać podstawową wiedzę z zakresu psychologii i pedagogiki (w tym również pedagogiki specjalnej). Treści nauczanych przedmiotów muszą zatem uwzględniać:

- a) zasadnicze terminy i pojęcia psychologiczne, teorie dotyczące osobowości, wiadomości z zakresu psychologii rozwojowej i wychowawczej, informacje dotyczące postaw, stereotypów, uprzedzeń, zachowań asertywnych, uległych i agresywnych, stresu i radzenia sobie z nim, podstawowe koncepcje psychologiczne człowieka i ich związek z interpretacją zachowań uczniów i różnych sytuacji w szkole, procesach, rodzajach i barierach komunikacji, konfliktach,

²⁷ <http://www.monitor.edu.pl/newsy/rozporzadzenie-w-sprawie-standardow-ksztalcenia.html>

²⁸ M. Kaszulanis, *Belfer XXI wieku*, „Głos Nauczycielski” 2012, nr 6, s.15; M. Kaszulanis, *Nauczyciel na studiach*, „Głos Nauczycielski” 2012, nr 7, s. 12–13.

- b) wiadomości o wychowaniu (jego rodzajach, funkcjach, strukturze, właściwości, dynamice, i podstawowych środowiskach wychowawczych, stylach i postawach wychowawczych),
- c) treści o szkole jako instytucji wychowawczej (jej specyfice, tworzeniu klimatu wychowawczego w klasie szkolnej, metodach wychowawczych i ich skuteczności, trudnościach i błędach wychowawczych, współpracy szkoły z rodziną i innymi instytucjami),
- d) informacje o zawodzie nauczyciela (jego specyfice, rolach nauczyciela, o rozwoju, wzorze, odpowiedzialności, samokształceniu, wypaleniu zawodowym), o mediach i ich roli w wychowaniu,
- e) międzynarodowe i krajowe przepisy dotyczące praw człowieka, dziecka, ucznia oraz osób z niepełnosprawnością, wiedzę dotyczącą norm i patologii, zaburzeń rozwojowych, emocjonalnych, lekowych, osobowości, uzależnień, zaburzeń odżywiania, problemów zdrowotnych, niepełnosprawności fizycznej i intelektualnej, zaburzeń w zakresie komunikacji językowej, całościowych zaburzeń rozwoju,
- f) poznanie uczniów (typy uczniów, uczeń zdolny i ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, i niepowodzenia szkolne),
- g) zagadnienia z zakresu profilaktyki,
- h) wiedzę i umiejętności dotyczące konstruowania programów profilaktycznych, diagnozy nauczycielskiej, zasad udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej, postępowania z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi²⁹.

Oprócz tego każdy student nabywający kwalifikacje i uprawnienia do pracy w przedszkolach i klasach I–III powinien posiadać wiedzę i umiejętności tzw. specjalnościowe. Ich podstawę powinna stanowić usystematyzowana wiedza z zakresu pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej, a wszelkie nabywane wiadomości i kompetencje powinny oscylować wokół rozwoju dziecka, opieki nad nim, współpracy we wszelkich poczynaniach z domem rodzinnym i instytucjami działającymi na rzecz dzieci i młodzieży.

Dodatkowo, po zakończeniu nauki kandydat powinien wiedzieć:

- a) jak przebiega rozwój fizyczny, psychiczny, moralny, społeczno-emocjonalny i motoryczny dziecka,
- b) co to jest lateralizacja,
- c) jaką rolę odgrywa zabawa w rozwoju dziecka oraz jakie są typy zabaw,
- d) jak przebiega adaptacja dziecka w grupie rówieśniczej i klasie szkolnej,
- e) do czego sprowadza się praca opiekuńczo-wychowawcza,
- f) jakie mogą wystąpić dysharmonie i zaburzenia rozwojowe u dzieci,
- g) co to jest dojrzałość szkolna i jak ją mierzyć,
- h) jak zapewnić bezpieczeństwo swoim podopiecznym³⁰.

²⁹ www.men.gov.pl/images/stories/pdf/20120117_standardy_ksztalcenia_dla_nauczycieli.pdf

³⁰ Tamże.

Niezmierzalnym ważnym elementem przygotowania do zawodu nauczyciela jest opanowanie wiadomości z dydaktyki ogólnej oraz wiedzy i umiejętności z metodyk szczegółowych. Z zakresu dydaktyki ogólnej student powinien posiadać wiedzę dotyczącą celów kształcenia, zasad dydaktyki, metod, form i treści nauczania, organizacji procesu kształcenia i pracy uczniów, planowania zajęć i lekcji, stylów i technik pracy z dziećmi, środków dydaktycznych, programów przedmiotowych, autorskich, stylów kierowania klasą. Musi ponadto dowiedzieć się jak projektować działania edukacyjne dla uczniów szczególnie uzdolnionych oraz ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, jak wygląda specyfika pracy w klasie integracyjnej terapeutycznej i specjalnej oraz na czym polega edukacja włączająca i indywidualna. Oprócz tego powinien zapoznać się z diagnozowaniem, kontrolą i ocenianiem wyników kształcenia, dowiedzieć się, co to jest szkolny system oceniania i na czym polega ocena opisowa. W ramach zajęć z dydaktyki powinien poznać, jak funkcjonuje system szkolny i jakie akty prawne regulują jego organizację³¹.

Bazując na wiadomościach z dydaktyki ogólnej, student powinien zapoznać się z podstawą programową dla przedszkoli i klas I–III oraz współczesnymi koncepcjami edukacji małego dziecka. Należy ponadto wyposażać go w umiejętności prowadzenia zajęć z zakresu edukacji polonistycznej (sposobami kształtowania gotowości dziecka do czytania i pisanie w przedszkolu, a w klasach młodszych do poznawania liter, czytania tekstów, kontaktu z dziełami literackimi, omawianiu lektur, zapoznawania z zasadami interpunkcji i ortografii, kształtowania umiejętności wypowiadania się w zwartej formie w mowie i piśmie, stymulowanie ekspresji teatralnej dziecka, wykorzystywania zabaw językowych, logicznych, sytuacyjnych prowadzących do rozwoju komunikacyjnego wychowanka itd.), matematycznej (sposobami prawidłowego rozpoznawania i nazywania stosunków przestrzennych, pracy na zbiorach, posługiwania się liczmanami i innymi manipulacyjnymi środkami pomocnymi w nauczaniu matematyki, liczeniu w zakresie czterech działań, rozwiązywaniu zadań tekstowych, graficznym przedstawianiu działań, rozwiązywania elementarnych zadań z geometrii itd), przyrodniczej (sposobami obserwacji środowiska naturalnego i zjawisk przyrodniczych, organizacji zajęć terenowych, kształtowania nawyków ekologicznych i poszanowania przyrody).

Oprócz tego w ramach metodyk szczegółowych musi nabyć szereg umiejętności sprowadzających się do:

- a) przygotowania się do zajęć w formie konspektu, w którym prawidłowo sformułowane zostaną cele kształcenia i wychowania (główny i operacyjne) oraz uwzględnione będą różnorodne metody pracy z wychowankami i uczniami, bogactwo środków dydaktycznych, formy pracy i ciekawy przebieg zajęć,
- b) pracy w systemie zintegrowanym,

³¹ Tamże.

- c) samodzielnego przeprowadzenia spotkania z rodzicami,
- d) prawidłowego komunikowania się z dziećmi, władzami szkoły oraz rodzicami,
- e) opanowania metod mobilizowania, uspokajania, wprowadzania ładu i porządku, posłuszeństwa,
- f) wyboru podręczników szkolnych, pakietów edukacyjnych i pomocy dydaktycznych,
- g) sporządzania oceny opisowej śródrocznej i końcoworocznej,
- h) posługiwania się różnymi technikami plastycznymi i technicznymi,
- i) wykorzystywania różnych form aktywności muzycznej (śpiewania piosenek, zabaw muzyczno-ruchowych, muzykowania zespołowego, elementów tańca, metod twórczej ekspresji itd.),
- j) rozpoznawania niepokojących oznak w zachowaniu dzieci i wstępnym ich diagnozowaniu,
- k) szybkiego reagowania na trudności w uczeniu się,
- l) pracy z dzieckiem szczególnie uzdolnionym,
- m) indywidualizacji i dostosowania działań pedagogicznych do potrzeb i możliwości dziecka (również pochodzącego z mniejszości narodowych, etnicznych, rodzin imigrantów itp.),
- n) właściwego doboru ćwiczeń fizycznych do możliwości i sprawności fizycznej wychowanków,
- o) prowadzenia zajęć wyrównawczych,
- p) rozwijania umiejętności społecznych wychowanków, postaw etycznych, kompetencji komunikacyjnych i prawidłowych nawyków zdrowotnych, higienicznych i kulturalnych³².

Obok tego bogactwa wiedzy i umiejętności, jaką powinien opanować nauczyciel przedszkola i klas młodszych, musi zdawać sobie sprawę z ogromnej odpowiedzialności za powierzonych mu wychowanków, musi też być świadomy roli autorytetu nauczyciela i starać się wcielać w życie zasady etyki nauczycielskiej.

„Nowe standardy kształcenia nauczycieli kładą duży nacisk na nabywanie praktycznych umiejętności potrzebnych do wykonywania zawodu nauczyciela, zgodnie z założeniem, że wiedza teoretyczna ma wspierać nauczyciela w gromadzeniu praktycznych doświadczeń”³³. Celem praktyk zawodowych „jest gromadzenie doświadczeń związanych z pracą opiekuńczo-wychowawczą z uczniami, zarządzaniem grupą i diagnozowaniem indywidualnych potrzeb uczniów oraz konfrontowanie nabywanej wiedzy psychologiczno-pedagogicznej z rzeczywistością pedagogiczną w działaniu praktycznym”³⁴. W porównaniu ze standardami kształcenia z 12 lipca 2007 roku bardzo precyzyjnie określony został wymiar

³² Tamże.

³³ http://www.bibliotekako.pl/news.aid,1460,Nowe_standardy_ksztalcenia_nauczycieli.html

³⁴ www.men.gov.pl/images/stories/pdf/20120117_standardy_ksztalcenia_dla_nauczycieli.pdf

praktyk zawodowych. Z uwagi na to, że aby nauczać w przedszkolu lub w klasach młodszych szkoły podstawowej, nie trzeba mieć ukończonych pełnych studiów magisterskich, wystarczy przygotowanie zdobyte w trakcie studiów licencjackich, skraca się okres kształcenia, a co za tym idzie wymiar praktyk. Mimo, iż MNiSW zapewniało, że większy nacisk położony zostanie na kształcenia praktyczne, to uwzględniając liczbę godzin praktyk – 150, trudno oprzeć się wrażeniu, że większość kształcenia trzeba będzie realizować nie w placówkach oświatowych lecz na uczelni, zwłaszcza, że do opanowania jest całkiem sporo umiejętności praktycznych. Standardy kształcenia nauczycieli przewidują, że praktyki będą sprowadzały się do:

- a) zapoznania ze specyfiką pracy przedszkola i szkoły, poznania zakresu realizowanych w danej placówce zadań opiekuńczo-wychowawczych, organizacji pracy, prowadzonej dokumentacji,
- b) obserwowania jednostek lekcyjnych i codziennej pracy nauczycieli³⁵,
- c) współpracy z opiekunem praktyk,
- d) samodzielnego prowadzenia zajęć i sprawowania roli opiekuna-wychowawcy,
- e) umietynym posługiwaniu się nowymi mediami i technologiami informacyjnymi,
- f) sporządzania wymaganej dokumentacji praktyk,
- g) omawiania nabytych doświadczeń z innymi studentami i opiekunem praktyk,
- h) współpracy z pedagogiem szkolnym, psychologiem szkolnym oraz specjalistami pracującymi z uczniami³⁶.

Zakłada się ponadto, że praktyki powinny być zorganizowane przez uczelnie w różnych typach placówek, a obowiązkowo w tych, do pracy w których absolwent studiów uzyskuje przygotowanie. Uczelnia prowadząca kształcenie powinna tak organizować zajęcia praktyczne, by student miał możliwość odbycia praktyk śródrocznych oraz ciągłych. Zarówno w jednych, jak i w drugich powinien mieć możliwość obserwowania, konsultowania i samodzielnego prowadzenia zajęć³⁷.

Kwalifikacje nauczycielskie do pracy w przedszkolach i klasach I–III można nabyć także w drodze studiów podyplomowych.

Trochę refleksji na zakończenie. Mimo, iż nowe przepisy i standardy dopiero weszły w życie, to nie sposób wskazać kilku niedociągnięć, braków, a nawet ewidentnych usterek. Powszechnie wiadomym jest, że zawód nauczyciela to zawód postrzegany jako trudna misja, obarczona ogromną odpowiedzialnością. Jest też zarazem „jednym z najpiękniejszych i najbardziej fascynujących”³⁸. Oczywiście zatem wydaje się fakt, że do pełnienia misji potrzeba

³⁵ Zakres prowadzonych obserwacji dokładnie sprecyzowany jest w standardach kształcenia nauczycieli.

³⁶ www.men.gov.pl/images/stories/pdf/20120117_standardy_ksztalcenia_dla_nauczycieli.pdf

³⁷ M. Kaszulanis, *Belfer...* op.cit. s. 14.

³⁸ H. Hamer, *Klucz do efektywności nauczania*, Warszawa 1994, s. 7.

pewnej charyzmy i powołania. Tymczasem kandydaci do tego zawodu często nie zdają sobie sprawy, że bez powołania staną się w tym zawodzie jedynie rzemieślnikami. W dalszym ciągu brak jest pozytywnej selekcji, a właściwie nie ma żadnej. Trudno powiedzieć na czym miałyby polegać. Z pewnością rozmowa wstępna przed komisją składającą się z wykwalifikowanego pedagoga i psychologa mogłaby w jakiś sposób rozwiązać tę kwestię. Tymczasem w sytuacji, kiedy nabór odbywa się na kierunek, kandydaci na nauczycieli przechodzą automatycznie, a później nikt już tej selekcji nie przeprowadza.

Drugą, moim zdaniem, negatywną stroną ostatnich rozporządzeń jest kumulowanie w trzech latach nauki takiej ilości wiadomości do opanowania dla studenta. Wręcz nierealne wydaje się gruntowne opanowanie całej wiedzy i wszystkich przewidzianych standardami kształcenia umiejętności w trakcie trzech lat, tym bardziej, że trzeba jeszcze osiągnąć kierunkowe efekty kształcenia. Karkołomnych wyczynów dokonywały osoby odpowiedzialne za wprowadzenie Krajowych Ram Kwalifikacji w zakresie kształcenia nauczycielskiego, aby umieścić w planach kształcenia przedmioty, w ramach których będzie możliwe zrealizowanie wszystkich zapisów z aktualnych standardów kształcenia nauczycieli z rozłożeniem na trzy lata nauki. W przypadku kształcenia na innych kierunkach można pewne treści kształcenia nauczycielskiego rozłożyć na 5 lat, a nie można tego samego uczynić właśnie w przypadku kształcenia na specjalnościach przygotowujących do pracy w przedszkolach i klasach I–III. Prawdopodobnie przygotowanie będzie powierzchowne, bo mimo iż wychowanie przedszkolne i kształcenie wczesnoszkolne mają wiele punktów wspólnych, to jednak praca w przedszkolu i szkole jest zupełnie inna, a i metodyki nauczania też wyglądają zupełnie inaczej. W tym samym duchu o tej kwestii wypowiedział się prof. Bogusław Śliwerski na łamach „Głosu Nauczycielskiego” pisząc: „Oburzające jest obniżenie wymagań do wykonywania zawodu nauczyciela w zakresie edukacji przedszkolnej i początkowej (...) do poziomu studiów licencjackich jako wystarczającego, by zostać zatrudnionym w przedszkolach i szkole podstawowej. Będzie to sprzyjać samorządowcom w zatrudnianiu *tańszych* nauczycieli (...) Przewidziana w kształceniu nauczycielskim liczba godzin w ramach modułów jest nieadekwatna do zaplanowanych ogólnych i szczegółowych efektów kształcenia. Poszczególnym modułom przypisano tak obszerny zakres koniecznych do rozwinięcia kompetencji, że ich realizacja staje się najzwyczajszą fikcją, co przerzuca ciężar przygotowania na samych studentów”³⁹.

Trzecią sprawą jest kwestia praktyk zawodowych. Aby wysłać studenta na praktyki należy go wyposażać w elementarne wiadomości z dydaktyki i metod dydaktycznych, inaczej nie będzie on w stanie krytycznie podejść do oglądanych zajęć i prawidłowo poprowadzić lekcji. Zazwyczaj na pierwszym roku studiów realizowane są przedmioty kierunkowe, specjalnościowe pojawiają się dopiero na roku drugim. Z pewnością w trakcie drugiego roku studiów nie uda

³⁹ B. Śliwerski, *Coś tu nie gra. Opinia na temat standardów kształcenia nauczycieli*, „Głos Nauczycielski” 2012, nr 5, s. 7.

się zrealizować wszystkich metodyk szczegółowych. Te treści muszą być równomiernie rozłożone na rok drugi i trzeci. Wobec takiego stanu rzeczy student rozpoczyna praktyki zawodowe nie będąc do nich przygotowany merytorycznie. Gdyby przygotowanie do pracy w przedszkolu i młodszych klasach szkoły podstawowej trwało pięć lat, można byłoby racjonalnie rozłożyć praktyki zawodowe.

Opinia, że aby uzyskać kwalifikacje do pracy w przedszkolu i klasach I–III wystarczy ukończyć studia licencjackie jest błędna. To nieprawda, że każdy poradzi sobie z dziećmi w wieku 3–10 lat, i że nie jest do tego potrzebne specjalistyczne i solidne przygotowanie. Do pracy z małym dzieckiem jest potrzebna i wręcz niezbędna wszechstronna i gruntowna wiedza. W tym miejscu za Henrykiem Morozem powtórzę, że niewłaściwie przygotowani do pracy nauczyciele klas młodszych „popelniają mnóstwo błędów, które uwidaczniają się niedostatecznymi wynikami pracy dydaktycznej i wychowawczej. Ucznia, którego uczą tacy nauczyciele w przedszkolu i klasach początkowych szkoły podstawowej, nawet najwybitniejsi nauczyciele klas IV–VI nie są w stanie doprowadzić do wybitnych osiągnięć w życiu dorosłym”⁴⁰. Szkoda, że w dalszym ciągu przygotowanie do tych etapów kształcenia jest traktowane po macoszemu, zaniedbywane i lekceważone.

B. Śliwerski dodaje jeszcze, że zakres wskazanych do opanowania przez studenta treści kształcenia jest „chaotyczny, nierozłączny, bardziej życzeniowy niż wynikających z jakiegokolwiek antropologii człowieka czy koncepcji rozwoju zawodowego. Wiele celów ogólnych pokrywa się ze szczegółowymi. Niebezpieczne jest, a od lat upelnomocniane przez oba resorty wyrażenie zgody na uzyskiwanie kwalifikacji nauczycielskich nie tylko w ramach studiów kierunkowych, tylko także na studiach podyplomowych. Otworzono tym samym ścieżkę dostępu do zawodu na skróty, i to w formie, która w ogóle nie była i nie jest przedmiotem jakiegokolwiek kontroli ze strony PKA”⁴¹.

Skutki obecnej reformy kształcenia na studiach wyższych będzie można ocenić dopiero za trzy lata. Wtedy opuszczą mury uczelni pierwsi absolwenci studiów pierwszego stopnia. Czy uda im się nabyć zaplanowane do przyswojenia wiedzę, umiejętności i kompetencje? Czy może przeładowane programy przyczynią się jedynie do tego, że to opanowanie będzie powierzchowne i chaotyczne? Na razie nikt nie zastanawia się nad tym. W ostatecznym rozrachunku ofiarami tego wszystkiego nie będą studenci, ale nasze dzieci.

Literatura

1. Dz.U. 2011 nr 84, poz. 455.
2. Dz.U. 2011 nr 179, poz. 1065.
3. Dz.U. 2011 nr 253, poz. 1520.

⁴⁰ H. Moroz, *Reforma edukacji nauczycieli*, w: *Problemy doskonalenia systemu edukacyjnego w Polsce*, pod red. H. Moroz, Kraków 2008, s. 256.

⁴¹ B. Śliwerski, *Coś tu...* op.cit., s. 7.

4. Dz.U.2011 nr 253, poz. 1521.
5. Górniewicz J., *Społeczny wymiar szkolnictwa bolońskiego – Proces Boloński*, w: *Wymiar społeczny Procesu Bolońskiego*, pod red. J. Górniewicza, Olsztyn 2005.
6. Hamer H., *Klucz do efektywności nauczania*, Warszawa 1994.
7. Kaszulanis M., *Belfer XXI wieku*, „Głos Nauczycielski” 2012, nr 6.
8. Kaszulanis M., *Nauczyciel na studiach*, „Głos Nauczycielski” 2012, nr 7.
9. Kraśniewski A., *Jak przygotowywać programy kształcenia zgodnie z wymaganiami Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego?*, Warszawa 2011, s.13. http://www.nauka.gov.pl/fileadmin/user_upload/ministerstwo/Publikacje/20111228_MNiSW_poz4.pdf
10. Kudrycka B., *Deregulacja zawodów zaczęła się na uczelniach*, „Forum Akademickie” 2012, nr 4.
11. Lipińska-Nałęcz D., *Szkolnictwo wyższe. W dybach czy na drodze do wolności?*, „Forum Akademickie” 2012, nr 7–8.
12. Moroz H., *Reforma edukacji nauczycieli*, w: *Problemy doskonalenia systemu edukacyjnego w Polsce*, pod red. H. Moroza, Kraków 2008.
13. Stachowiak-Kudła M., *Autonomia szkół wyższych a instytucjonalne mechanizmy zapewniania jakości w Polsce i wybranych państwach europejskich*, Warszawa 2012.
14. Śliwerski B., *Coś tu nie gra. Opinia na temat standardów kształcenia nauczycieli*, „Głos Nauczycielski” 2012, nr 5.
15. www.bibliotekako.pl/news.aid,1460,Nowe_standardy_ksztalcenia_nauczycieli.html
www.monitor.edu.pl/newsy/rozporzadzenie-w-sprawie-standardow-ksztalcenia.html
16. www.men.gov.pl/images/stories/pdf/20120117_standardy_ksztalcenia_dla_nauczycieli.pdf
17. biol-chem.uwb.edu.pl/new/pliki/pdf/krajowe%20ramy%20kwalifikacji%20krok%20po%20kroku%20nieoficjalne.pdf
18. eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:111:0001:0007:PL:PDF
19. www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/38/id/806
20. www.buwilm.edu.pl/sdd/lizbona.htm